

เรื่อง มะตาด

รายละเอียด

มะตาด ชื่อสามัญ Chulta, Chalta, Ouu, Elephant apple

มะตาด ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dillenia indica* L. จัดอยู่ในวงศ์सान ([DILLENIACEAE](#))

สมุนไพรมะตาด มีชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ว่า ส้มปรุ ส้านกวาง ส้านท่า ส้านป่า ส้านปรุ ส้านใหญ่ (เชียงใหม่), แล้น (นครศรีธรรมราช, ตรัง), สัน บักสันใหญ่ (อีสาน), แอปเปิ้ลมอญ, ส้านมะตาด, ไม้ส้านหลวง (ไทใหญ่), ตีครือเหมา (กะเหรี่ยงแดง), ลำส้าน(ลัวะ), เปี้ยวกับ (เมียนมา) เป็นต้น โดยมีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดีย คาบสมุทรมลายู ไทย ลาว พม่า และอินโดจีน

ลักษณะของมะตาด

- ต้นมะตาด จัดเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีความสูงประมาณ 10-20 เมตร เป็นไม้ไม่ผลัดใบ

ลักษณะต้นเป็นทรงเรียวยอดทรงพุ่มกลมหรือรูปไข่ เป็นทรงพุ่มทึบ ลำต้นของมะตาดมักคดงอ ไม่ตั้งตรง และมักมีปุ่มปมปรากฏอยู่บนลำต้น ซึ่งจะเกิดจากร่องรอยของกิ่งแก่ที่หลุดร่วง ส่วนเปลือกต้นเป็นเปลือกหนา มีสีน้ำตาลอมแดงหรือสีทองแดง เมื่อแก่เปลือกต้นจะเปลี่ยนเป็นสีเทา และหลุดลอกออกเป็นแผ่นบางๆ ส่วนการแตกกิ่งก้านของลำต้นจะไม่สูงจากพื้นดินมากนัก และการแตกกิ่งย่อยจะเกิดที่ส่วนปลายของยอดกิ่งหลัก ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการใช้เมล็ดและกิ่งตอน ต้นไม้มะตาดเป็นไม้ที่ทนต่อความแห้งแล้งและน้ำท่วมได้ดี ในประเทศไทยสามารถพบขึ้นได้ทั่วไปในป่าพรุ ป่าดิบชื้น และริมแม่น้ำลำธาร

- **ใบมะตาด** ใบเป็นใบเดี่ยวเรียงสลับถี่ออกเป็นช่อบริเวณปลายกิ่ง ลักษณะของใบเป็นรูปใบหอกหรือเป็นรูปไข่กลับ ใบมีความกว้างประมาณ 8-12 เซนติเมตรและยาวประมาณ 25-30 เซนติเมตร ปลายใบแหลมเป็นติ่งสั้น ส่วนโคนใบเรียวสอบแคบและมน แผ่นใบหนา ใบเป็นคลื่นลอนตามเส้นแขนง ใบที่แยกขนานออกจากเส้นใบไปขอบใบ ขอบใบเป็นหยักและฟันเลื่อย มีหนามเล็ก ๆ อยู่ที่ปลายสุดของเส้นแขนงตรงขอบใบ ส่วนท้องใบจะเห็นเส้นแขนงและมีขนขึ้นประปราย เส้นแขนงใบตรงประมาณ 30-40 คู่ และก้านใบมีความยาวประมาณ 4-5 เซนติเมตร มีลักษณะเป็นร่อง โคนก้านใบแบนและเป็นกาบห่อหุ้มกิ่ง
- **ดอกมะตาด** ดอกมีสีขาวนวลและมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ออกดอกเดี่ยวๆ บริเวณง่ามใบและกิ่งบริเวณใกล้ปลายก้านดอกมีความยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร และมีขนสากมือ ส่วนกลีบเลี้ยงดอกมีลักษณะเป็นแผ่นโค้งคล้ายช้อน มีอยู่ 5 กลีบ ลักษณะของกลีบเป็นรูปไข่กลับบาง มีความกว้างประมาณ 15-18 เซนติเมตร กลีบดอกจะร่วงได้ง่ายเมื่อดอกบาน ดอกมีเกสรตัวผู้สีเหลืองอยู่จำนวนมากล้อมรอบเกสรตัวเมีย โดยเกสรตัวเมียจะมีสีขาว ยอดเกสรตัวเมียจะแยกออกเป็นแฉก ๆ รังไข่มี 20 ช่อง เมื่อดอกตูมในระยะแรกจะมีลักษณะคล้ายกับผลมะตาด และเมื่อดอกมีขนาดเท่าผลมะนาวก็จะบานออก และเมื่อดอกบานและได้รับการผสมแล้ว กลีบเลี้ยงจะเริ่มห่อหุ้มเข้ามาใหม่จนมีลักษณะเป็นผลกลมๆ เมื่อเกาอัดแน่นและเจริญเติบโตขึ้นไปเรื่อยๆ ก็จะกลายเป็นผลมะตาด
- **ผลมะตาด** หรือ **ลูกมะตาด** ผลเป็นผลเดี่ยวสด ลักษณะเป็นรูปทรงกลมใหญ่อวบ ซึ่งเป็นกาบที่เกิดขึ้นมาจากกลีบเลี้ยงที่อัดกันแน่นและแข็ง มีความกว้างประมาณ 10-15 เซนติเมตร ผลเมื่ออ่อนจะเป็นสีเขียว เมื่อแก่แล้วจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองเข้ม ผลมีกลิ่นเฉพาะตัว มีเมือกเหนียวและมีรสเปรี้ยวอมฝาด ในผลมีเมล็ดสีน้ำตาล มีความกว้างประมาณ 0.5-0.8 เซนติเมตร เมล็ดมีเมือกห่อหุ้ม และเมื่อแก่จัดเมล็ดจะมีสีน้ำตาลเข้มไปจนเกือบดำ โดยในหนึ่งผลจะมีเมล็ดอยู่เป็นจำนวนมาก

มะตาด แยกเป็นชนิดย่อยได้อีก คือ มะตาดข้าวเหนียวและมะตาดข้าวเจ้า ซึ่งแบ่งตามรสสัมผัสของเนื้อผล โดยผลมะตาดที่นิยมใช้คือมะตาดข้าวเหนียว เพราะมีเนื้อที่เหนียวนุ่มกว่ามะตาดข้าวเจ้า

สรรพคุณของมะตาด

1. ผลมะตาดมีสารฟลาโวนอยด์และสารฟีนอลิก ซึ่งมีฤทธิ์ช่วยต่อต้านอนุมูลอิสระ (ผล)
2. ผลมีรสเปรี้ยวใช้รับประทานเป็นยาบำรุงร่างกาย (ผล)
3. เมล็ดมะตาดช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือด (ไม่ระบุส่วนที่ใช้)
4. ผลสุกมีรสหวานอมเปรี้ยว ใช้รับประทานเป็นยาเย็น (ผลสุก)
5. ช่วยต้านอาการลมชัก (ไม่ระบุส่วนที่ใช้)
6. ช่วยถอนพิษไข้ ระบายพิษไข้ (ใบ, เปลือกต้น)
7. ช่วยแก้ไข้ ลดไข้ (ผล, ใบ, เปลือกต้น)
8. ช่วยแก้อาการไอ (ผลสุก)
9. ช่วยขับเสมหะ (ผลสุก)
10. เปลือกต้นนำมาเคี้ยวช่วยทำให้เหงือกและฟันกระชับแน่น (เปลือกต้น)
11. ใบและเปลือกต้นมีรสฝาด ใช้ต้มดื่มเป็นยาแก้ท้องเสีย ด้วยการใช้เปลือกต้นนำมาต้มกับน้ำดื่ม (ใบ, เปลือกต้น)
12. ใช้เป็นยาแก้ปวดท้อง (ผล)
13. ผลมีเมือกเหนียวคล้ายวุ้น ช่วยเคลือบแผลในกระเพาะอาหารและในลำไส้ (เมือกผล)
14. ช่วยในการขับถ่าย ทำให้ขับถ่ายได้สะดวกขึ้น ทำให้ท้องไม่ผูก (ผล)
15. ใช้เป็นยาระบายอ่อน ๆ (ผล, ใบ, เปลือกต้น)
16. เปลือกและใบมีรสฝาด ใช้เป็นยาสมานแผล (ใบ, เปลือกต้น)
17. รากมะตาดใช้เป็นยาถอนพิษจากแมลงสัตว์กัดต่อย (ราก)

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของมะตาด

- สารสกัดหยาบจากผลเทียมและใบมะตาดด้วยตัวทำละลาย คือ Ethanol 95 % และ Acetone จากการทดสอบความไวของเชื้อแบคทีเรียต่อสารสกัดหยาบของมะตาดพบว่า สารสกัดหยาบจากผลเทียมที่สกัดด้วยตัวทำละลาย 2 ชนิดมีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อ *Bacillus cereus* แต่ไม่ยับยั้งเชื้อ *Escherichia coli* และ *Staphylococcus aureus* ส่วนสารสกัดจากใบที่สกัดด้วย Acetone นั้นมีฤทธิ์ในการยับยั้งเชื้อ *Bacillus cereus* แต่ไม่ยับยั้งเชื้อ *Escherichia coli* และ *Staphylococcus aureus* ส่วนสารสกัดหยาบจากใบที่สกัดด้วย Ethanol 95 % ไม่มีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียทั้ง 3 ชนิด และจากการทดสอบผลของอุณหภูมิและระยะเวลาต่อความเสถียรของสารสกัดหยาบจากมะตาดต่อการเจริญของเชื้อ *Bacillus cereus* โดย

พบว่าสารสกัดขยายจากผลเหียงและใบที่เก็บไว้ในอุณหภูมิห้องจะมีฤทธิ์ในการยับยั้งเชื้อแบคทีเรียได้ดีที่สุด รองลงมาคือ 4 องศาเซลเซียส, 60 องศาเซลเซียส และ 100 องศาเซลเซียส ตามลำดับ ส่วนผลของระยะเวลาพบว่าในระยะเวลาตั้งแต่ 0, 2, 4 และ 6 สัปดาห์ที่สารสกัดขยายจากผลเหียงและใบยังคงเสถียรต่อการยับยั้งเชื้อแบคทีเรีย

- สารสกัดจากใบมีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระ กดระบบประสาทส่วนกลาง และช่วยด้านการอักเสบ

ประโยชน์ของมะตาด

1. ผลมะตาดใช้รับประทานเป็นผลไม้ได้ นำมาใช้ประกอบอาหารเพื่อรับประทานมาตั้งแต่โบราณ เช่น การทำเป็นแกงส้มมะตาด แกงคั่วมะตาด หรือนำไปทำอาหารอื่น ๆ^[1]หรือใช้ผลสดจิ้มกินกับน้ำพริก^[3] กลิบชั้นในที่มีลักษณะอวบอูมน้ำ ใช้จิ้มกับเกลือกินได้ ให้รสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย มีกลิ่นหอม
2. เมล็ดมะตาดที่แก่แล้วสามารถนำมารับประทานสดได้ (มีรสชาติดม่น)
3. คนไทยโบราณนิยมปลูกต้นมะตาดไว้ในสวนบริเวณบ้าน หรือปลูกในพื้นที่กลางแจ้งและมีเนื้อที่มากพอสมควร เพื่อใช้เป็นร่มเงาให้ความร่มรื่น เพราะใบมะตาดมีใบขนาดใหญ่ ขึ้นอยู่หนาแน่น จึงสามารถช่วยเพิ่มออกซิเจนให้กับบรรยากาศ จึงช่วยลดโลกร้อนไปได้ด้วย และที่สำคัญยังนิยมปลูกเป็นไม้ประดับ เนื่องจากมีดอกที่มีความโดดเด่นสวยงาม และมีเส้นใบเป็นริ้วที่ดูสวยงามแปลกตา
4. เนื้อไม้ของต้นมะตาดสามารถนำมาใช้ทำเป็นเครื่องมือทางการเกษตรหรือทำเครื่องเรือน ใช้ทำโครงสร้างต่าง ๆ ของบ้าน เช่น ทำเสาบ้าน หรือทำเป็นพานท้ายป็น และใช้ทำเป็นพืน
5. เปลือกและผลของมะตาดสามารถนำมาใช้ในการย้อมหนังสัตว์และทำหมึกได้
6. จากภูมิปัญญาของชาวมอญได้นำเปลือกด้านในของผลมะตาดมาใช้ทาท้องเรือ เพื่อทำให้เรือแล่นได้เร็วขึ้น เพราะเมื่อกมะตาดนั้นจะช่วยลดความเสียดทานของท้องเรือกับผิวน้ำได้
7. น้ำยางจากผลดิบนำมาใช้สระผมได้ ซึ่งปัจจุบันได้มีผู้คิดค้นและดัดแปลงแปรรูปผลมะตาดทำเป็นผลิตภัณฑ์สระผม
8. เมื่อกที่ห่อหุ้มเมล็ดอยู่สามารถนำมาใช้บำรุงเส้นผมและช่วยปกป้องเส้นผมจากแสงแดดและมลพิษได้ ด้วยการนำเมล็ดมะตาดที่มีเมื่อกผสมกับน้ำ 4-5 เท่า แล้วนำมาใส่ขวดปิดฝาให้สนิท เขย่าแรง ๆ แล้วกรองด้วยผ้าขาวบางหรือกระชอน แล้วใช้น้ำที่ได้นี้นำมาหมักเส้นผมประมาณครึ่งถึงหนึ่งชั่วโมง จากนั้นก็สระผมตามปกติ

คำสำคัญ : มะตาด

ที่มา : <https://medthai.com/>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

วันที่ : 2020-07-13

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1721&code_db=610010&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology